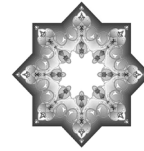

فرا تحلیل مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب

صفحات ۷۷ تا ۱۰۸

دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۲۶

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۴

سید انوشیروان مجدزاده^۱

سنجر سلاجقه^۲

امین نیک پور^۳

محمد جلال کمالی^۴

DOR: 20.1001.1.22285067.1402.29.89.3.4

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده

دولت الکترونیک، ابتکار عمل جدیدی است که درصدد است تا زمینه دسترسی شهروندان به خدمات عمومی را از طریق رسانه‌های الکترونیک فراهم آورد و روابط دولت و شهروندان را به گونه‌ای جدید پایه‌ریزی کند. دولت الکترونیک با قدرت شگرفی که دارد، نقش عمده‌ای را در کاهش کاغذبازی، مهندسی مجدد، کاهش هزینه‌های دولت، افزایش انعطاف‌پذیری ساختار دولت و امکان تطابق به‌موقع با تغییرات، کاهش تخلفات و فساد اداری، افزایش مشارکت مردمی، افزایش شفافیت در بدنه دولت، کاهش تمرکززدایی، تقویت پایه‌های دموکراسی، اصلاح بوروکراسی اداری و دولتی، افزایش قدرت پاسخگویی دولت، افزایش کارایی و بهره‌وری، کیفیت دسترسی به اطلاعات و داده‌ها، صرفه‌جویی در زمان و اثربخشی را ایفا می‌نماید. از این رو پژوهش حاضر در نظر دارد تا با واکاوی حوزه نظری پژوهش‌های انجام‌شده در قلمرو دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب، به فرا تحلیل مطالعات انجام‌شده در این خصوص بپردازد. با توجه به این که حکمرانی خوب در جوامع مختلف می‌تواند معانی و نوع عوامل متفاوتی داشته باشد، از این رو سعی گردید که جمع‌بندی نظری در حوزه عوامل در تحلیل‌ها صورت گیرد. جامعه آماری ۵۲ مقاله در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ است. گردآوری داده‌ها از مقالات بر اساس پروتکل پریسما بوده که با نظر متخصصین مورد انطباق قرار گرفته است. پس از مرور نظام‌مند مقالات، جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش فراتحلیل و نرم‌افزار CMA2 استفاده شد. همچنین پس از تحلیل استنباطی داده‌ها با استفاده از روش رگرسیون خطی و رگرسیون چندمتغیره، ابتدا میزان ارتباط بین یکایک متغیرهای مستقل و سپس کلیه متغیرهای مستقل در ابعاد مختلف با متغیر وابسته یعنی حکمرانی خوب مورد ارزیابی قرار گرفت. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، در مطالعات صورت گرفته، از میان کل متغیرها، نخست متغیر پاسخگویی مؤثرترین متغیر بر حکمرانی خوب است و سپس به ترتیب متغیرهای شفافیت، نظارت بر دستگاه‌های دولتی، کارآمدی دستگاه‌های دولتی و دسترسی به خدمات دولتی بیشترین تأثیر را بر حکمرانی خوب دارد.

واژگان کلیدی: فراتحلیل، دولت الکترونیک، حکمرانی خوب، شفافیت.

majd.anosh@gmail.com
s.salajeghe@iauk.ac.ir
nikpour2003@yahoo.com
mjalalkamali@yahoo.co.uk

۱- دانشجوی دکتری گروه مدیریت، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران؛
۲- استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران؛ (نویسنده مسئول)
۳- استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران؛
۴- استادیار گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران؛

۱- بیان مسأله

امروزه رشد فزاینده فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات این فرصت را پیش روی دولت‌ها قرار داده است تا با تغییرات بنیادی در بدنه خود راه را برای ارائه هرچه بهتر خدمات به شهروندان فراهم سازند. از این‌رو، بیش از یک دهه است که پروژه‌های ایجاد دولت الکترونیکی در کشورهای مختلف کلید خورده است. فناوری اطلاعات و ارتباطات در پشتیبانی از اجرای قوانین، فرآیندها و رفتارهایی که حکمرانی خوب را تعریف می‌کند نقش مهمی را بازی می‌کند. یکی از ابزارهایی که ادارات و سازمان‌ها می‌توانند حکمرانی خویش را از داخل سازمان و همچنین کارآیی و اثربخشی را در خارج سازمان و روابط خود با ذینفعان را بهبود بخشند، کاربری فناوری اطلاعات و ارتباطات است. از سویی دیگر با بهره‌گیری از این فناوری، میزان مشارکت و مردم‌سالاری در سازمان‌ها نیز ارتقا می‌یابد. این راستا استراتژی‌هایی موردنیاز است تا دولت الکترونیک به نحوی اثربخش بتواند اهداف خود را دنبال کند. در این عصر، حقوق عمومی و مدیریت دولتی در یک نگرش جامع و فراپارادایمی، مستلزم درک هم‌زمان مدیریت، سیاست و حقوق و توجه به ارزش‌های مختلف حاکم بر هر یک از این رشته‌ها، شامل «کارآیی»، «نمایندگی» و «عدالت» در بخش‌های دولتی است. ارتباط میان دولت و مردم و نقش دولت در مواجهه با این شرایط جدید از مهم‌ترین و اساسی‌ترین امور و چالش‌های پیش روی کارگزاران دولت و بخش عمومی است. واقعیت این است که شکل‌گیری دولت و اشکال مختلف آن در مسیر تحقق حقوق شهروندان و در جهت منافع اجتماعی توجیه می‌گردد و تحقق عدالت اجتماعی، مبنای توجیه حیات دولت و سنگ بنای مشروعیت اقدام آن در عرصه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه است. یکی از مفاهیمی که امروزه به طور بسیار گسترده در ادبیات حقوقی و مدیریت کلان جامعه مورد توجه قرار گرفته و زمینه اجرای آن نیز تا حدود زیادی در کشورهای مختلف فراهم گردیده، مفهوم دولت الکترونیک است. جهانی شدن نیز دولت‌ها را وادار می‌سازد تا به منظور فروش کالا و خدمات خویش و همچنین صدور فرهنگ و شناساندن خویش به سایر فرهنگ‌ها و تمدن‌ها، به تأسیس دولت الکترونیکی اقدام نمایند (صادق و همکاران، ۱۳۹۲). استفاده مناسب بخش عمومی و دولت از فن‌آوری‌های جدید، خصوصاً در قالب طرح همه‌جانبه دولت الکترونیک، می‌تواند روابط میان دولت با شهروندان را بهبود بخشد. دولت الکترونیک فرصتی برای تعاملات بهتر میان دولت و مردم از

یک سو و سازمان‌های خصوصی از سوی دیگر است. فناوری اطلاعات می‌تواند به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های مهم در کاهش فساد و افزایش شفاف‌سازی فعالیت‌های دولتی باشد. رشد سریع فن‌آوری‌های اطلاعاتی، عرصه را بر سوداگران و رانت‌خواران محیط غیر شفاف و غبارآلود تنگ می‌نماید و بقاء و حفظ دولت را در ایجاد تحول و اصلاحات بنیادی در راستای ایجاد شفافیت بیشتر و اطلاع‌رسانی به‌موقع، صریح و صحیح می‌داند (شریفی و همکاران، ۱۳۹۲). با توجه به اهمیت دولت الکترونیک و مزایای ناشی از استقرار آن و تجارب مفید و مؤثر دولت‌های پیشرو در زمینه استقرار دولت الکترونیک، محقق به دنبال پاسخ به این مسئله است:

۱. در تحقیقات مربوط به استقرار و به‌کارگیری دولت الکترونیک و حکمرانی خوب در داخل و خارج از کشور ایران، چه متغیرهایی مورد مطالعه قرار گرفته است؟
۲. ابعاد مختلف به‌کارگیری دولت الکترونیک در حکمرانی خوب کدام است و چه معیارهای برای سنجش آن‌ها وجود دارد؟

۲. ادبیات پژوهش

دولت الکترونیک

در مراجع، تعاریف بسیاری از دولت الکترونیک ارائه شده است که هر یک از آن‌ها برخی از وجوه آن را آشکار می‌سازد. برخی از مهم‌ترین تعاریف دولت الکترونیک عبارت‌اند از: دولت الکترونیک به معنای کاربرد تکنولوژی به‌ویژه فناوری مبتنی بر وب در جهت ارتقاء دسترسی به اطلاعات و خدمات عمومی است (Brown et al., 2000). استفاده و کاربرد آسان از فناوری اطلاعات در جهت ارائه خدمات دولتی به صورت مستقیم به مشتریان در طول هفته و در طول ۲۴ ساعت شبانه‌روز است. مشتری می‌تواند یک شهروند، واحدی تجاری یا حتی دیگر دولت‌ها باشد. دولت الکترونیک ارتباط بین دولت‌ها، مشتریان‌شان و تهیه‌کنندگان خود (بخش تجاری، دولت‌های دیگر و شهروندان) از طریق استفاده از ابزارهای الکترونیکی است (Moon, 2002).

استفاده دولت (حکومت) از فناوری به‌خصوص فن‌آوری ارتباطات و اطلاعات به‌منظور ارتقاء دسترسی و ارائه خدمات و اطلاعات دولتی به مردم، شرکای تجاری، کارمندان و دیگر دستگاه‌ها و دولت‌ها با بهینه‌سازی مستمر ارائه خدمات، مشارکت و حکمرانی از طریق دگرگونی و تحول ارتباطات داخلی و خارجی توسط فناوری، اینترنت و رسانه‌های جدید تعبیر

می‌شود (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹۷).

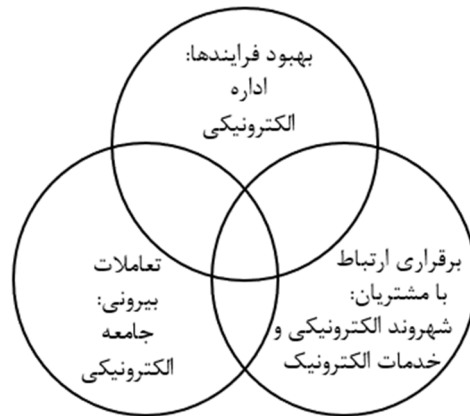
دولت الکترونیک یک سیستم پیچیده اجتماعی- فنی است که نیازمند سطح بالایی از بلوغ مهارت‌ها و چارچوب‌های خط‌مشی و قانونی و همچنین نیازمند تأکید ویژه بر شرایط فرهنگی- اجتماعی دارد (Millard, 2003: 152).

دولت الکترونیک را بر مبنای دو عامل کارکردهای دولت الکترونیک کارکرد اقتصادی، کارکرد خدمات‌رسانی، کارکرد اطلاع‌رسانی، کارکرد سیاسی و کاربردهای دولت الکترونیک، ارتباط دولت با شهروند، ارتباط دولت با دولت، ارتباط دولت با شرکت‌ها تعریف کرده‌اند. (قوجانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۷۶).

انتخابات و نظرسنجی عمومی از طریق اینترنت نمونه‌ای از کارکرد سیاسی دولت الکترونیک است. همچنین در رابطه با کاربردهای دولت بحث مخاطبان دولت مطرح است (مولایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۴۵) و کارگزاران بخش عمومی درصددند با استقرار دولت الکترونیک تعامل دولت با شهروندان، تعامل دولت با شرکت‌ها تعامل دولت با کارکنان و تعامل سطوح مختلف ساختار حکومت را به گونه‌ای متفاوت از الگوی سنتی و متناسب با الزامات عصر اطلاعات برقرار کنند (علیخانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۵). با اندکی تأمل در تعاریف ارائه شده، می‌توان به این نتیجه رسید که کانون توجه اندیشمندان در تعریف دولت الکترونیک بر دو محور استوار شده است؛ یکی استفاده دولت از فن‌آوری اطلاعات در راستای ارائه خدمات و اطلاعات بخش عمومی و دیگری کاهش شکاف میان مدیریت دولتی و شهروندان و افزایش سطح دسترسی شهروندان به خدمات. در مجموع می‌توان گفت که دولت الکترونیک، کارگزاران بخش عمومی را قادر می‌سازد تا از طریق فن‌آوری اطلاعات به‌ویژه اینترنت، خدمات و اطلاعات عمومی را در تمام ایام هفته و در هر ساعتی که شهروندان تقاضا کنند، در دسترس آن‌ها قرار دهند و از این طریق، گامی اساسی در راستای اصلاحات و خدمات‌دهی مناسب، سریع و آسان به شهروندان بردارند.

مسئولین استقرار دولت الکترونیک به‌جای یک‌سونگری و تمرکز فعالیت‌ها در بخش خاص، بایستی کل مجموعه را با هم ببینند؛ زیرا اداره الکترونیک و امکان ارائه خدمات الکترونیک به جامعه الکترونیک و شهروند الکترونیک نیاز دارد و زمانی می‌توان به اثربخشی استقرار دولت الکترونیک امیدوار بود که هم عامل ارائه‌دهنده خدمات و هم استفاده‌کنندگان

خدمات عمومی در شرایط مناسبی قرار داشته باشند و به صورت متقابل یکدیگر را تقویت کنند (زرشگی، ۱۳۹۹: ۱۵۲).

شکل ۱- تداخل کانون‌های سه‌گانه دولت الکترونیک (زرشگی، ۱۳۹۹: ۱۵۲).

حکمرانی خوب

از نظر واژه‌شناسی، حکمرانی به واژه یونانی «Kuberna» به معنی هدایت کردن یا اداره کردن برمی‌گردد و توسط افلاطون در رابطه با چگونگی طراحی نظام حکومت استفاده شده است. این اصطلاح یونانی ریشه لغت «Gubenare» در لاتین قرون وسطی بود که بر همان مفاهیم هدایت کردن، قانون‌گذاری یا راندن دلالت می‌کند. این اصطلاح در فرهنگ آکسفورد مترادف با واژه حکومت استفاده شده است (ساوری و همکاران، ۱۴۰۰). در اینجا، حکمرانی عمل،^۱ روش^۲ حکم راندن^۳ و همچنین اداره^۴ یا وظیفه (Function) حکم راندن است. حکم راندن به معنی حکم‌فرمایی یا کنترل کردن با استفاده از اختیار و همچنین بودن در حکومت است (شریفی و همکاران، ۱۳۹۲).

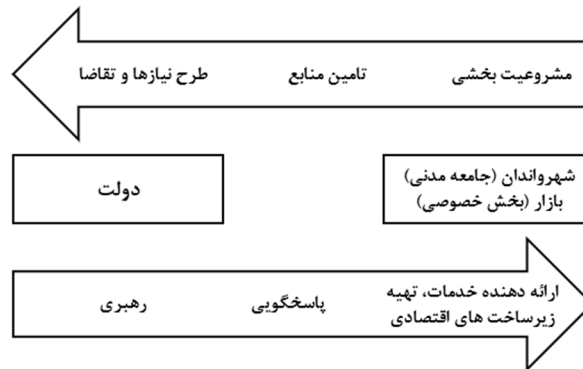
بانک جهانی حکمرانی را به‌عنوان روشی که بر اساس آن قدرت بر مدیریت اقتصادی یک کشور و منابع اجتماعی آن برای رسیدن به توسعه اعمال می‌شود، تعریف می‌کند (بانک جهانی، ۱۹۹۴). در حالی که «بوئی‌نگر»^۵ حکمرانی را به‌عنوان دولت مطلوب جامعه تعریف

1- Act
2- Manner
3- Governing
4- Office
5- Boeninger

می‌کند و «لاندل-میلز» و «سراج‌الدین» حکمرانی را چگونگی حکومت کردن و فرمان دادن بر مردم و چگونگی اداره و تنظیم امور دولت معنا کرده‌اند. (صادق و همکاران، ۱۳۹۲).

حکمرانی خوب در ابتدا رویکرد اقتصادی داشت؛ یعنی هدف از شکل‌گیری آن توسعه اقتصادی بود (حاجیلو و همکاران، ۱۴۰۰)؛ سپس با توجه به این که دولت به‌عنوان یکی از عناصر حکمرانی خوب، در میان مجموعه عناصر آن، باید قوی و با کیفیت ظاهر شود، رویکرد سیاسی نیز پیدا کرد (آریابد و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۹۳). در اواخر دهه ۱۹۹۰ رهیافت سومی ظهور و نمود یافت به نام رهیافت «حکمرانی خوب». این رهیافت بر دو رهیافت پیشین غلبه پیدا کرد. بر اساس این رهیافت، دو رهیافت قبلی دارای اشکالات بودند؛ مثلاً، رهیافت اول بر تراکم نیروی کار در دولت و بازدهی نزولی تکیه داشت. همچنین وجود هم‌زمان تورم و بیکاری در اقتصاد به‌صورت عموم و در کشورهای غربی به‌صورت خاص از پیامدهای اجرای آن بود. این اشکالات زمینه شکل‌گیری رویکرد دوم، یعنی اقتصاد بازار و رویکرد دولت کوچک را فراهم نمود. رهیافت دوم نیز دارای اشکالات متعددی بود. این اشکالات، از سوی کارشناسان بانک جهانی مانند «جوزف استیگلیتز»، معاون سابق بانک جهانی و «ناگلاس نورث»، اقتصاد نهادگرا، مطرح شده‌اند (توکلی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۱).

اتحادیه اروپایی، حکمرانی خوب را مدیریت شفاف و پاسخگویی منافع در یک کشور با هدف تضمین توسعه اقتصادی و اجتماعی عادلانه و پایدار تعریف کرده است. حکمرانی خوب همچنین، به اعمال اقتدار بر اساس حاکمیت قانون نیز تعریف شده است که در این شرایط سیاست‌گذاری‌ها، شفاف و قابل پاسخگویی در برابر جامعه هستند. همچنین حکمرانی خوب بر پایه نظام حقوقی مدون است و نه بر اساس خواسته‌های افراد و شخصیت‌ها (خان محمدی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۱۳).

شکل ۲- نقش بخش‌های سه‌گانه در حکمرانی خوب (Wescott, 2001)

دولت الکترونیک و حکمرانی خوب

دولت الکترونیک استفاده راهبردی و سیستماتیک از فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات به منظور ارتقای کارایی و اثربخشی دولت است تا ضمن متحول نمودن عملیات، دولتی، دسترسی بیشتر به اطلاعات و خدمات را تسهیل نموده و دولت را در برابر شهروندان پاسخگو سازد. دولت‌ها آموخته‌اند که ایجاد اصلاحات، دگرگونی و تغییر شکل در ارائه خدمات، محصولی از طراحی دوباره ساختارهاست، به گونه‌ای که در آن، شهروندان به‌عنوان محور در نظر گرفته شده و بر پدیده‌هایی همچون نتیجه‌گرایی و مشتری‌مداری همراه با نوآوری و خلاقیت تأکید می‌شود (سالاریه و همکاران، ۱۳۹۸: ۵۹).

میلارد (۲۰۰۲) بر این باور است که دولت الکترونیک فقط درباره پورتال دولت و ارائه خدمات الکترونیکی نیست، بلکه درباره نیاز به کاربرد فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات برای تقویت بهتر کیفیت خدمات انسانی است. این اهداف به‌طور هم‌زمان از طریق مهندسی مجدد درونی و بیرونی، دولت تقویت کارایی در خدمات دولتی و ایجاد دولتی، بازدموکراتیک و اخلاقی به دست می‌آید (Millard, 2003). علاوه بر این، حکمرانی خوب اصطلاحی است که حاکی از تغییر پارادایم در نقش دولت‌ها بوده و به‌خصوص در مورد کیفیت حکمرانی است. از این رو، سنگ‌زیرین شفافیت، یکپارچگی، صداقت، وفاداری و تعهد به منافع حقیقی بشریت است (Ramon Saura et al., 2022: 16) و رفتاری اخلاقی در زندگی خصوصی و دولتی است. امروزه شاخص‌های نرم مانند پاسخگویی کارآمدی مسئولیت‌پذیری، رضایت عمومی، کیفیت زندگی و کسب اطلاعات در ارتباط با حکمرانی خوب مورد تأکید است (Nofiantia

.and Susanti Suseno, 2014: 99)

حکمرانی خوب، حکومتی در دسترس است و برای حصول به چنین شرایطی، دولت الکترونیک با امکانات گسترده‌ای که در اختیار دارد دولت را به درون منازل و محیط‌های کار می‌برد و از این پس خدمات درجایی ارائه می‌شود که مردم در آن قرار دارند. در واقع دولت الکترونیک از فن آوری اطلاعات برای انجام اصلاحات از طریق تقویت شفافیت، حذف فاصله و شکاف میان دولت و شهروندان و توانمندسازی افراد برای مشارکت در فرآیندهای سیاسی استفاده می‌کند که بر زندگی آن‌ها تأثیر می‌گذارد (Saylam and Yıldız, 2022: 9). از آنجایی که حکمرانی عبارت از شیوه‌ای است که جامعه به صورت اجتماعی مشکلات را حل می‌کند و با نیازها مواجه می‌شود، اقدامات دولت الکترونیک باید از طریق میزانی که به حکمرانی خوب یاری می‌رسانند، اندازه‌گیری شود (Mahbub et al., 2022: 8).

۳- روش پژوهش

روش تحقیق پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و رویکرد محقق در سامان‌دهی مطالعات، فراتحلیل بوده و فرآیند اکتشافی طی شده است. اصطلاح فراتحلیل را نخستین بار «گلس» در سال ۱۹۷۶ به کار برد. به علت گستردگی مطالعات صورت گرفته در هر حوزه، این روش کمک می‌کند بتوان نتیجه‌ای واحد مستخرج کرد. جهت گردآوری اطلاعات متناسب با راهبرد پژوهش از روش مرور نظام‌مند استفاده شده است. مرور نظام‌مند ابزاری جهت مطالعه جامع، تفسیر و تحلیل متون است. در این راستا سعی گردید تا با جستجوی اینترنتی در پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی به جمع‌آوری پژوهش‌های منتشر شده اقدام شود؛ اما از آنجایی که دسترسی به طرح‌های پژوهشی و پایان‌نامه‌ها در موارد بسیاری برای پژوهشگر با محدودیت رو- به‌رو بود، از این رو، ابتدا زمینه کار با بررسی ادبیات موضوع از طریق مطالعه اسنادی آغاز و سپس منابع لازم جست‌وجو شد. پس از بررسی، ۹۸ اثر با بیشترین ارتباط محتوایی با موضوع تحقیق انتخاب شد. با غربالگری مقالات، ۵۲ مقاله (۲۷ مقاله داخلی و ۲۵ مقاله خارجی) در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ مرتبط با موضوع و روش تحقیق انتخاب شد. در فراتحلیل، برای بررسی میزان درستی تعداد مطالعات، فراتحلیل‌گران تفاوت‌های مطالعات را از لحاظ اندازه اثر آزمون می‌کنند (Fini et al., 2009: 381). رزینتال تعداد مطالعات گم‌شده (با میانگین اثر

صفر) پیشنهاد می‌کند؛ یعنی تعداد مطالعات مؤید فرضیه صفر که اگر به تحلیل اضافه شود، (Rosenthal & Dimatteo, 2001: 61) از لحاظ آماری یک اثر کلی غیر معنادار به دست آمده و نتیجه را تغییر می‌دهد. کوپبر این تعداد را تعداد ناکامل بی‌خطر (N_{FS}) نامیده است.

جدول ۱- محاسبات N ایمن (تعداد ناکامل بی‌خطر) کلاسیک (Fini et al., 2009)

۱۸.۴۶۱۹۱	مقدار Z برای مطالعات مشاهده شده
۰.۰۰۰۰۰۰	مقدار p برای مطالعات مشاهده شده
۰.۰۵۰۰۰	آلفا
۲.۰۰۰۰۰	باقیمانده (دنباله)
۱.۹۵۹۹۶	Z برای آلفا
۵۷	تعداد مطالعات مشاهده شده
۳۶۲۱	تعداد مطالعات گم‌شده‌ای که مقدار P را به آلفا می‌رساند.

باتوجه به جدول فوق، می‌بایست ۳۶۲۱ مطالعه دیگر بررسی شود تا مقدار p دوسویه ترکیب شده از ۰.۰۵ تجاوز نکند. به این معنی که باید ۳۶۲۱ مطالعه دیگر انجام شود تا در نتایج نهایی محاسبات و تحلیل‌ها، خطایی رخ دهد و این نتیجه حاکی از دقت و صحت بالای اطلاعات به دست آمده از این پژوهش است. در این پژوهش روندها و فنون ذیل به منظور افزایش روایی و پایایی تحقیق در مرکز توجه قرار گرفتند:

- طیف وسیعی از یافته‌های مطالعات قبلی در کانون توجه قرار گرفت.
- از کلیدواژه‌هایی چون حکمرانی، حکمرانی خوب، دولت الکترونیک، حکمرانی الکترونیک، فن‌آوری‌های الکترونیکی در حکمرانی، حکمرانی دیجیتال، حکمرانی خوب الکترونیک و معادل انگلیسی استفاده گردید.
- فهرست آثار انتخاب شده از حیث علمی بودن، به تأیید سه نفر از اعضای هیئت علمی آشنا با موضوع رسید.
- اعتباربخشی نتایج به این صورت تأیید شد که سه داور فرم‌های استخراج شده را با متن مقالات تطبیق دادند.
- ایجاد کدهای مفهومی اولیه: در این مرحله از پژوهش، جهت گردآوری داده‌ها از مقالات

از پروتکل پریسما^۱ (Fini et al., 2009: 381) استفاده گردید. حدود ۲۳۰ کد مفهومی اولیه از ۵۲ مقاله معرفی شده، احصاء شد.

- شکل‌گیری زمینه‌های فرعی (مؤلفه‌ها): این مرحله، شامل دو مرحله بازبینی و تصفیه و شکل‌دهی به زمینه‌های فرعی است. با انجام این مرحله، ۶۰ مؤلفه حاصل گردید.

جدول ۲- مقالات و کدهای مفهومی استخراج‌شده

متغیرها	عنوان مقاله	سال	نویسنده (گان)	
سادگی نقل‌وانتقال پول و مدیریت صحیح منابع مالی، آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی، بستر مناسب برای تجارت الکترونیک	سازوکارهای دولت الکترونیک برای افزایش مشارکت شهروندان و جامعه	۲۰۲۲	Tejedo-Romero et al	دولت الکترونیک
عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان، هزینه‌های پایین خدمات دولتی برای شهروندان	دولت به‌عنوان یک پلت فرم: مشارکت بین دولتی برای خدمات عمومی در فدراسیون روسیه	۲۰۲۲	Styrin et al	
ارتباطات، هماهنگی، استانداردسازی اطلاعات و خدمات، شفافیت، پاسخگویی، کارایی، اثربخشی	تولید مشترک در تحول دیجیتال مدیریت دولتی و ایجاد ارزش عمومی: مورد دانمارک	۲۰۲۲	Scupola and Mergel	
استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات، توجه به ابعاد انسانی، فنی و قانونی خدمات الکترونیکی	پیش‌بینی تداوم خدمات دولت تلفن همراه: مدل‌سازی معادلات ساختاری دو مرحله‌ای-رویکرد شبکه عصبی مصنوعی	۲۰۲۲	Xiong et al	
افزایش اطلاعات درباره مسائل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، بالا بردن امنیت فناوری اطلاعات، افزایش سطح نوآوری بخش‌های مختلف جامعه با محوریت فن‌آوری اطلاعات، استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات	مفهوم‌سازی تعاملات شهروند به شهروند (C2C) در حوزه دولت الکترونیک	۲۰۲۲	Saylam and Yıldız	
تدارکات سریع‌تر، کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تر، سادگی نقل‌وانتقال پول و مدیریت صحیح منابع مالی	اصلاح شاخص مشارکت الکترونیکی سازمان ملل:	۲۰۲۲	Kabanov	

	معرفی ارزیابی مشورتی با استفاده از داده‌های انواع دموکراسی		
سادگی نقل و انتقال پول و مدیریت صحیح منابع مالی، آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی، بستر مناسب برای تجارت الکترونیک	باز کردن دیجیتالی شدن خدمات عمومی: پیکربندی کار در حین اتوماسیون در دولت محلی	۲۰۲۲	Andersson et al
تقویت پایه‌های دموکراسی، اصلاح بوروکراسی اداری و دولتی، افزایش میزان آگاهی و دانش کارمندان، استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات	غلبه بر موانع دولت دیجیتالی: نقشه‌برداری از استراتژی‌های قهرمانان دیجیتال	۲۰۲۲	Wilson and Mergel
بالا بردن امنیت فناوری اطلاعات، افزایش سطح نوآوری بخش‌های مختلف جامعه با محوریت فن‌آوری اطلاعات، توزیع مناسب خدمات دولتی، تمرکز خدمات دولتی بر رفع نیازهای شهروندان، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان	عوامل کلیدی و مکانیسم‌های تولید عملکرد داده‌های دولت باز: مطالعه روش‌های ترکیبی در مورد چین	۲۰۲۲	Zhao et al
تمرکز خدمات دولتی بر رفع نیازهای شهروندان، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان، هزینه‌های پایین خدمات دولتی برای شهروندان، بستر مناسب برای تجارت الکترونیک، توزیع مناسب خدمات دولتی	همه‌گیری COVID-19 به‌عنوان محرکی برای تسریع انقلاب سایبرنتیک، انتقال از دولت الکترونیک به دولت الکترونیک و تغییر در روابط اجتماعی	۲۰۲۲	et al Grinin
استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات، توجه به ابعاد انسانی، فنی و قانونی خدمات الکترونیکی	تجزیه و تحلیل اهمیت دولت الکترونیک در زمان اختلال: مورد آموزش عمومی در رواندا در طول قرنطینه کووید-۱۹	۲۰۲۲	Uwizeyimana
ارتباطات، هماهنگی، استانداردسازی اطلاعات و خدمات، شفافیت، پاسخگویی، کارایی، اثربخشی، همکاری و کسب‌وکار، سازمان‌های وابسته به عام	تجزیه و تحلیل مصنوعات علم طراحی دولت الکترونیک: مروری بر ادبیات سیستماتیک	۲۰۲۲	Carter et al
آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی، بستر مناسب برای تجارت الکترونیک، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان، هزینه‌های پایین خدمات دولتی برای	شهر هوشمند: ارزیابی انتقادی از مفهوم و اجرای آن در استراتژی‌های شهری رومانی	۲۰۲۲	et al Ibanescu

شهروندان			
همکاری و کسب‌وکار، سازمان‌های وابسته به عام، تدارکات سریع‌تر، کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تر	طراحی برای تعامل آنلاین موفق: درک چارچوب‌های تکنولوژیکی شهروندان و کاربران پلیس پلتفرم‌های پلیس جامعه	۲۰۲۲	Giessen and Bayerl
شفافیت، پاسخگویی، کارایی، اثربخشی، همکاری و کسب‌وکار، سازمان‌های وابسته به عام، تدارکات سریع‌تر، کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تر	آسیب‌شناسی حکمرانی دیجیتال در دولت الکترونیک	۱۴۰۰	بیکزاد و جلیلی- نژاد
ارتباطات، هماهنگی، استانداردسازی اطلاعات و خدمات، شفافیت، پاسخگویی، کارایی، اثربخشی، همکاری و کسب‌وکار، سازمان‌های وابسته به عام	نقش و کارکرد دولت الکترونیک در احقاق حقوق شهروندی	۱۴۰۰	ابراهیمی و همکاران
استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات، توجه به ابعاد انسانی، فنی و قانونی خدمات الکترونیک	تأملی در مفهوم و جایگاه دولت الکترونیک و ارتباط-سنجی آن با وضعیت محیط‌زیست تهران	۱۳۹۹	زرشگی
ارتباطات، هماهنگی، استانداردسازی اطلاعات و خدمات، شفافیت، پاسخگویی، کارایی، اثربخشی، سادگی نقل‌وانتقال پول و مدیریت صحیح منابع مالی	الگوی همبستگی دولت الکترونیک و چابکی سازمانی با نقش میانجی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در کارکنان وزارت ورزش و جوانان	۱۳۹۹	صادقی مقدم و همکاران
توزیع مناسب خدمات دولتی، تمرکز خدمات دولتی بر رفع نیازهای شهروندان، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان، هزینه‌های پایین خدمات دولتی برای شهروندان	شناسایی موانع موفقیت کامل برنامه توسعه دولت الکترونیک از دید مسئولان و شهروندان و ارائه راهکارهایی برای موفقیت در آن	۱۳۹۸	بهبودی و همکاران
تدارکات سریع‌تر، کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تر، سادگی نقل‌وانتقال پول و مدیریت صحیح منابع مالی، آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی	طراحی مدل دولت الکترونیک در چارچوب اخلاقی حکمرانی خوب	۱۳۹۸	پورسوته و همکاران
آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی، تمرکز خدمات دولتی بر	ارائه مدل رضایتمندی شهروندان از دولت الکترونیک	۱۳۹۸	صادقی مکی و همکاران

رفع نیازهای شهروندان، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان	به‌منظور بهبود اعتماد عمومی		
استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات، توجه به ابعاد انسانی، فنی و قانونی خدمات الکترونیکی	بررسی توانمندی‌های نیروی انسانی مرتبط با بلوغ تعامل‌پذیری دولت الکترونیک	۱۳۹۷	قوچانی و همکاران
ارتباطات، هماهنگی، استانداردسازی اطلاعات و خدمات، شفافیت، پاسخگویی، کارایی، اثربخشی، همکاری و کسب‌وکار، سازمان‌های وابسته به عام	ساخت نگاشت روابط شبکه‌ای آسیب‌های راهبردی توسعه دولت الکترونیکی در ایران	۱۳۹۷	خان‌محمدی و همکاران
رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی، ارتقای ارزش‌ها، ثبات سیاسی و دوری از خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت نظم-دهنده	ارزیابی رضایت جامعه از پاسخ دولت به همه‌گیری COVID-19 در آچه، اندونزی	۲۰۲۲	Adamy and Rani
تساوی افراد در برابر قانون، کنترل فساد، ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت‌پذیری، توافق و رضایت، اجماع‌گرایی، قانون‌گرایی	ثبات مالی کشورهای آسیایی: کیفیت حکمرانی و شمول مالی	۲۰۲۲	Haneef Malik et al
حق اظهارنظر، اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، اصل شایسته‌سالاری، قدرت بر اساس قرارداد اجتماعی	آیا حکومت محلی خوب رفاه ذهنی را بهبود می‌بخشد؟	۲۰۲۲	Carcaba et al
تساوی افراد در برابر قانون، کنترل فساد، ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت‌پذیری، توافق و رضایت، اجماع‌گرایی، قانون‌گرایی	افزایش نوآوری دولت الکترونیکی دولت محلی در دستیابی به حکمرانی خوب	۲۰۲۲	Kamsyah Bangun et al
رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی، اثربخشی نقش‌ها و وظایف، اثربخشی دولت، کیفیت نظم‌دهنده	آیا دولت خوب می‌تواند ما را نجات دهد؟ بسط مدل اقلیمی-جمعیتی برای شامل حکمرانی و اثرات آن	۲۰۲۲	Homer
قانون‌گرایی، توجه و واکنش، حق اظهارنظر، اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، اصل شایسته‌سالاری، قدرت بر اساس قرارداد اجتماعی	ارزیابی مسائل مربوط به حریم خصوصی علم داده رفتاری در استقرار هوش مصنوعی دولتی	۲۰۲۲	Ramon Saura et al
قابلیت پیش‌بینی، مشارکت شهروندان، دولت‌محوری، توسعه اجتماعی	عوامل تشویق‌کننده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) در بخش انرژی بادی و خورشیدی در یک کشور	۲۰۲۲	Mahbub et al

	در حال ظهور		
ارتقای ارزش‌ها، ثبات سیاسی و دوری از خشونت، اثربخشی دولت،	آیا بدهی کوتاه‌مدت جایگزین یا مکمل حکمرانی خوب است؟	۲۰۲۲	Anginer et al
توسعه اجتماعی، مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی، اثربخشی نقش‌ها و وظایف	پروژه‌های همسویی استراتژیک فن‌آوری اطلاعات به سوی حکمرانی خوب	۲۰۲۱	Macia' P'erez et al
تساوی افراد در برابر قانون، کنترل فساد، ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت‌پذیری	مدیریت رویدادهای آهسته شروع مرتبط با تغییرات آب و هوایی: نقش بوروکراسی عمومی	۲۰۲۱	Tosun and Howlett
توزیع مناسب خدمات دولتی، تمرکز خدمات دولتی بر رفع نیازهای شهروندان، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان، هزینه‌های پایین خدمات دولتی برای شهروندان	عوامل مؤثر بر اجرای حکمرانی خوب دولت و پیامدهای آن در پاسخگویی عملکرد	۲۰۱۴	Nofiant and Susanti Suseno
آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی، بستر مناسب برای تجارت الکترونیک، عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان	هم‌سنجی مؤلفه‌های دموکراسی با شاخص‌های حکمرانی خوب در پرتو حقوق بین‌الملل	۱۴۰۰	ساوری و همکاران
استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات، توجه به ابعاد انسانی، فنی و قانونی خدمات الکترونیکی	شناسایی مؤلفه‌های حکمرانی خوب در نظام آموزش عالی ایران	۱۴۰۰	قربانیان و همکاران
تساوی افراد در برابر قانون، کنترل فساد، ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت‌پذیری	طراحی و اعتباریابی الگوی توسعه منابع انسانی مبتنی بر حکمرانی خوب در دانشگاه-های علوم پزشکی تابعه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۱۴۰۰	حاجیلو و همکاران
رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی، اثربخشی نقش‌ها و وظایف، ارتقای ارزش‌ها، ثبات سیاسی و دوری از خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت نظم‌دهنده	تدوین الگوی توسعه منابع انسانی آموزش محور مبتنی بر حکمرانی خوب در دانشگاه-های علوم پزشکی کشور	۱۴۰۰	حاجیلو و همکاران

قانون‌گرایی، توجه و واکنش، حق اظهارنظر، اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات، اصل شایسته‌سالاری، قدرت بر اساس قرارداد اجتماعی	بازخوانی حکمرانی خوب در پرتو چشم‌اندازهای ناهمسان: برنامه بهینه‌سازی سیاست‌گذاری عمومی، دستورکار گذار به دموکراسی یا راهبرد بازتولید هژمونی	۱۴۰۰	نوروزی
مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی، رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی	طراحی الگوی استقرار و توسعه حکمرانی خوب الکترونیک با استفاده از رویکرد فراترکیب	۱۳۹۹	دقتی و همکاران
شفافیت، قابلیت پیش‌بینی، مشارکت شهروندان، دولت‌محوری، توسعه اجتماعی، مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی	بررسی نقش ابعاد حکمرانی خوب در تبیین توسعه منابع انسانی ادارات ورزش و جوانان	۱۳۹۹	بحرینی و همکاران
تساوی افراد در برابر قانون، کنترل فساد، ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت‌پذیری	ارائه الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و راهبردهای پیاده‌سازی آن در ایران	۱۳۹۹	ابوالفتحی و همکاران
توجه و واکنش، حق اظهارنظر، اثربخشی دولت، کیفیت قوانین و مقررات	مطالعه ارتباط حکمرانی خوب با تولید و بهره‌وری کل عوامل در گروهی از کشورهای درحال توسعه و OECD	۱۳۹۹	آریابد و همکاران
توسعه اجتماعی، مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی، رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک	تحلیل نقش تعدیلگر حکمرانی خوب در رابطه بین جهانی شدن و رشد اقتصادی در کشورهای درحال توسعه	۱۳۹۹	ابراهیم‌پور و همکاران
تساوی افراد در برابر قانون، کنترل فساد، ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت‌پذیری، توافق و رضایت، اجماع‌گرایی، قانون‌گرایی	تدوین استراتژی‌هایی برای دیوان محاسبات کشور در راستای تحقق شاخص‌های حکمرانی خوب	۱۳۹۹	شفیعی‌مقدم و همکاران
رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی، ارتقای ارزش‌ها، ثبات سیاسی و دوری از خشونت، اثربخشی دولت، کیفیت نظم-دهنده	تبیین و تحلیل شاخص‌های حکمرانی خوب در ودجا	۱۳۹۹	توکلی و همکاران

مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی، رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی	حکمرانی خوب شهری به‌منزله مرجعیت سیاست‌گذاری شهری؛ تحلیل محتوای برنامه پنجم و ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران	۱۳۹۸	قاسمی و همکاران
شفافیت، قابلیت پیش‌بینی، مشارکت شهروندان، دولت‌محوری، توسعه اجتماعی، مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی	ظرفیت‌های قانون اساسی ایران در افزایش مشارکت شهروندان در پرتو راهبردهای حکمرانی خوب	۱۳۹۸	علیخانی و همکاران
ظرفیت‌سازی، پاسخگویی، شفافیت، قابلیت پیش‌بینی، مشارکت شهروندان، مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی، اثربخشی نقش‌ها و وظایف، ارتقای ارزش‌ها، ثبات سیاسی و دوری از خشونت	طراحی شاخص اندازه‌گیری کیفیت مدیریت منابع انسانی بر اساس رویکرد حکمرانی خوب در بخش دولتی ایران	۱۳۹۸	سالاریه و همکاران
رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی، دیدگاه استراتژیک، نتیجه‌گرایی، اثربخشی نقش‌ها و وظایف، ارتقای ارزش‌ها، ثبات سیاسی و دوری از خشونت	تبیین تئوریک جایگاه جامعه مدنی در الگوی حکمرانی خوب	۱۳۹۷	ابوالحسنی و قبادی
مدیریت اقتصادی، تساوی در برابر قانون، شفافیت، پاسخگویی، رضایت عمومی، برابری، کارایی و اثربخشی	ارزیابی حکمرانی خوب شهری برای شهرهای ایران	۱۳۹۶	کاظمی و رحمانی
ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم، مسئولیت-پذیری، توافق و رضایت	ارتباط رهبری اخلاقی با حکمرانی خوب در سازمان‌های دولتی	۱۳۹۶	مولایی و همکاران

جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار CMA2 استفاده شد و اندازه اثر هر یک از متغیرها محاسبه گردید. برای تفسیر اندازه اثر از جدول کوهن بهره گرفته شد (Zhao, 1991: 383). در روش فراتحلیل، آماره‌ها به شاخص I تبدیل می‌شود. برای تحلیل استنباطی داده‌ها نیز ابتدا فرضیات فراتحلیل بررسی شده، به‌طوری‌که به کمک نمودار کیفی و روش رگرسیون خطی اگر، خطای انتشار و با آزمون Q، ناهمگونی مطالعات ارزیابی گردید. سپس با استفاده از روش رگرسیون خطی و رگرسیون چند متغیره، ابتدا میزان ارتباط بین یکایک متغیرهای مستقل و سپس کلیه متغیرهای مستقل در ابعاد مختلف با متغیر وابسته یعنی حکمرانی خوب مورد ارزیابی قرار گرفتند.

جدول ۳- توزیع طبقات اندازه اثر بر مبنای برآورد آماره‌ها

مقدار d	مقدار r	معنی اندازه اثر
$0.5 >$	$0.3 >$	اندازه اثر کم
$0.8 - 0.5$	$0.5 - 0.3$	اندازه اثر متوسط
> 0.8	> 0.5	اندازه اثر زیاد

۴- تحلیل تجربی

یافته‌های پژوهش پیش رو در دو بخش ساختاری و محتوایی ارائه شده‌اند. بخش ساختاری وضعیت عمومی مطالعات در حوزه مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب را بررسی می‌نماید. بخش محتوایی پژوهش نیز عوامل دولت الکترونیک که بیشترین تأثیر را بر ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب داشته‌اند را به تفصیل مورد بررسی قرار داده است.

تحلیل ساختاری مقاله‌ها

در این بخش، مشخصات عمومی مقاله‌های مطالعه شده در نشریات مورد مطالعه به شرح زیر است.

در ارتباط با حوزه تخصصی مجریان پژوهش از میان ۵۲ مقاله (۲۷ مقاله داخلی و ۲۵ مقاله خارجی) در بازه زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۴۰۲ و از ۵۲ مقاله ۴۹ مقاله مربوط به پنج سال اخیر بوده که نشان از افزایش استقبال از این موضوع بوده است. بسندگی مبانی نظری ارائه شده در مقاله-ها از منظر کیفیت متون نظری، ارتباط بین مبانی نظری بیان شده و اهداف پژوهش نیز مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نتایج بررسی ۵۲ مقاله از منظر بسندگی مبانی نظری، از منابع به‌روز و دسته اول بهره گرفته بودند و ساختار مطالب ارائه شده در راستای پاسخگویی به اهداف اصلی مقاله در ارتباط با دولت الکترونیک و حکمرانی خوب شکل گرفته بود.

جدول ۴- رویکرد نظری غالب مقاله‌های مورد بررسی

مقوله‌ها	کدها	تعداد	درصد
حوزه تخصصی مجریان پژوهش	مدیریت	۴۳	۸۲.۶
	جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری	۴	۷.۶
	برنامه‌ریزی شهری	۳	۵.۷
	برنامه‌ریزی منطقه‌ای	۲	۳.۸

۹۴.۲	۴۹	خوب	بسندهای مبانی نظری
۳۸	۲	متوسط	
۲	۱	ضعیف	

بر اساس مطالعات انجام شده، ۴۱ درصد مطالعات به روش پیمایش، ۲۳ درصد به صورت تحلیل محتوا و ۱۹ مقایسه‌ای، ۱۷ درصد به صورت رویدادی انجام گرفته بود. رویکردهای مورد استفاده در مقالات به دو قسمت رویکردهای تجربی و رویکردهای تئوری تقسیم می‌شدند. در رویکردهای تجربی، ۵۷ درصد از تحلیل رگرسیون، ۲۴ درصد از تحلیل همبستگی، ۱۱ درصد از تحلیل حساسیت و ۸ درصد از تحلیل‌های سری‌های زمانی بهره گرفته بودند. در رویکرد تئوری، ۶۴ درصد از سناریونویسی، ۲۷ درصد از مدل‌سازی و ۹ درصد از شبیه‌سازی استفاده کرده بودند.

تحلیل محتوایی مقاله‌ها

در این قسمت همگن بودن مطالعات انجام شده و خطای انتشار در میان مطالعات بررسی گردید. برای تعیین مدل نهایی و اطمینان از وجود متغیرهای تعدیل‌کننده، آزمون‌های ناهمگنی انجام شد (جدول ۶). در این آزمون به شرط وجود ناهمگنی معنادار، مدل تصادفی انتخاب و در بررسی‌ها فرض می‌شود که ماهیت روابط بین متغیر مستقل و وابسته، از متغیر تعدیل‌کننده تأثیر می‌پذیرد. بر اساس نتایج حاصل از آزمون ($Q=66.236$, $p=0.00$) باید گفت که با اطمینان ۹۹ درصد، فرض صفر مبنی بر همگن بودن مطالعات انجام شده رد و فرض ناهمگونی میان پژوهش‌ها تأیید می‌شود. از این گذشته، شاخص مجذور I مؤید این مطلب است که حدوداً ۲۷ درصد از پراکنش‌ها واقعی و ناشی از کل مطالعات حاضر و ناهمگنی آن‌ها است؛ بنابراین تلفیق آن‌ها با مدل اثر ثابت موجه نیست و برای ترکیب نتایج، باید از مدل تصادفی استفاده کرد. در واقع، این آزمون بیانگر این است که متغیرهای حکمرانی خوب متفاوت‌اند و بایستی از متغیرهای تعدیل‌گری برای مشخص کردن علت تفاوت واریانس استفاده نمود.

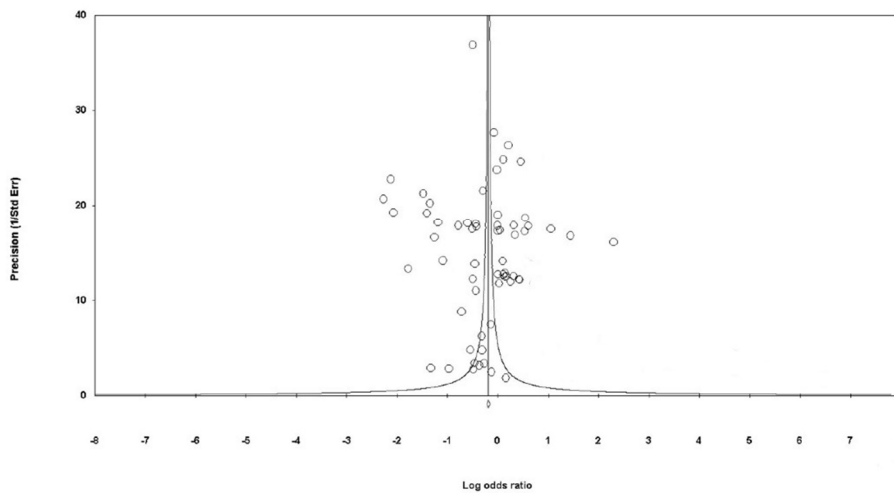
جدول ۵- نتایج حاصل از آزمون Q

شاخص آماری	مقدار آزمون (Q)	درجه آزادی (Df)	سطح معناداری (P-Value)	(I^2) I – Squared
نتایج	۶۶.۲۳۶	۴۸	۰.۰۴۲	۲۷.۵۳۲

بررسی فرض سوگیری انتشار

بخش دیگر فرآیند فراتحلیل بررسی خطای انتشار است. یکی از مشکلاتی که موجب می‌شود اعتبار نتایج فراتحلیل مخدوش شود، دسترسی نداشتن محقق به تمام مطالعاتی است که درباره موضوع مد نظر انجام شده‌اند. برای بررسی این فرض، از نمودار کیفی (معمول‌ترین روش شناسایی سوگیری انتشار، که در آن، اثر مداخله برآورد شده از هر مطالعه در مقابل اندازه نمونه آن مطالعه رسم می‌شود) و روش رگرسیونی اگر استفاده شده است.

Funnel Plot of Precision by Log odds ratio

شکل ۳- نمودار کیفی برای بررسی خطای انتشار

از نظر تفسیری در نمودارهای کیفی، مطالعاتی که در بالای قیف جمع می‌شوند، سوگیری انتشار ندارند؛ اما هرچه مطالعات به سمت پایین قیف کشیده می‌شوند، خطای استاندارد آن‌ها زیاد می‌شود. نتایج حاصل از نمودار کیفی وارونه، تقریباً تداعی کننده تقارن نسبی مطالعات انجام شده است، اما در این خصوص، قضاوت صریحی انجام نمی‌شود و برای اطمینان بیشتر، باید از آزمون‌های مرتبط مانند روش رگرسیونی خطی اگر استفاده کرد. در این روش، فرض صفر H_0 بیانگر متقارن بودن نمودار کیفی و سوگیری نداشتن انتشار اطلاعات و فرض خلاف H_1 بیانگر نامتقارن بودن نمودار کیفی و سوگیری انتشار یافته‌ها است.

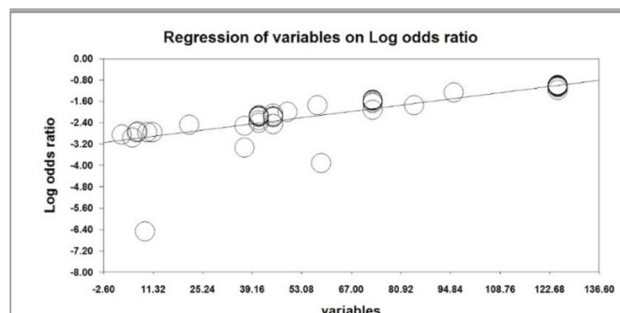
نتایج روش رگرسیون خطی اگر

در نبود سوگیری انتشار انتظار می‌رود اثر استاندارد خط رگرسیونی را ایجاد کند که برشی از خط رگرسیون اصلی است. اگر برش خط رگرسیونی با سطح مدنظر تفاوت داشته باشد، علت آن ممکن است سوگیری انتشار باشد.

جدول ۶- نتایج حاصل از بررسی روش رگرسیون خطی اگر

شاخص آماری	برش (B)	خطای استاندارد (SE)	(t-Value)	سطح معناداری (P-Value)	
				یک دامنه	دو دامنه
نتایج	۰.۲۷۵	۳.۱۶۰	۰.۰۸۷	۰.۰۴۶۵	۰.۹۳۳

بر اساس نتایج رگرسیون خطی اگر، برش برابر با ۰.۲۷۵ و فاصله اطمینان ۹۵ درصد، برابر با ۰.۰۸۷ است به دلیل آن که مقدار P یک دامنه ۰.۴۶۵ و دو دامنه ۰.۹۳۳ است، فرض صفر مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و سوگیری نداشتن انتشار تأیید می‌شود. با توجه به نتایج حاصل از ناهمگونی مطالعات در این قسمت سعی بر این است که برای مشخص کردن این ناهمگنی از متغیر تعدیل کننده استفاده شود تا از این طریق، تفاوت واریانس بین مطالعات مشخص شود. در این پژوهش از متغیر سال انجام پژوهش (متغیر کمی) به صورت متغیر تعدیل کننده استفاده شده است.

شکل ۴- نتایج متارگرسیون برای هر یک از مطالعات

جدول ۷- نتایج متارگرسیون بر اساس تعدیل گری متغیر سال انجام

(P-Value)	(Df)	(Q)	تلفیق با سال‌های انجام پژوهش‌ها
۰.۰۰۰	۱	۱۰.۸۷۴	

بر اساس اطلاعات شکل ۱ و جدول ۸ مقدار (Q) به میزان ۹۹ درصد از نظر آماری معنادار است. با افزایش متغیر سال انجام پژوهش، نتایج حاصل از آزمون (Q) نشان‌دهنده کاهش چشمگیر مقدار (Q) از ۱۲۲۸۱۴ به ۱۰۸۷۴ و اندازه اثر افزایش یافته و معنادار است؛ بنابراین با گذر زمان شدت رابطه مستقیم بین متغیرهای دولت الکترونیک و حکمرانی خوب افزایش می‌یابد.

تحلیل رگرسیون خطی متغیرها

قبل از اجرای رگرسیون چند متغیره، میزان ارتباط بین یکایک متغیرهای مستقل با متغیر وابسته یعنی حکمرانی خوب بررسی شده و از آماره دورین - واتسون^۱ برای سنجش مستقل بودن همبستگی باقیمانده‌ها استفاده شده است. نتایج آماره نشان می‌دهد که باقیمانده‌ها با هم همبستگی ندارند و مستقل از هم هستند.

جدول ۸- رگرسیون هرکدام از متغیرها

ردیف	متغیر وابسته	ضرایب	میانگین	انحراف معیار	تفسیر	ضرایب	میانگین	انحراف معیار	تفسیر
۸	ظرفیت‌سازی	۰.۲۵	۰.۵۵۰	۰.۰۷۲	اصل شایسته‌سالاری	۸	۰.۰۴۰	۰.۳۲۰	۰.۲۷
۷	پاسخگویی	۲.۲۱	۰.۷۳۴	۰.۰۵۵	قدرت بر اساس قرارداد اجتماعی	۲۹	۰.۰۳۰	۱.۵۴۴	۱.۰۱
۱	شفافیت	۲.۰۲	۰.۲۷۱	۰.۰۸۰	ارتباطات	۲۸	۰.۰۰۰	۰.۰۲۸	۱.۴۵
۱۲	قابلیت پیش‌بینی	۰.۱۴	۰.۱۸۳	۰.۰۴۰	هماهنگی	۱۸	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۰.۰۵۰
۹	مشارکت شهروندان	۰.۱۶	۰.۰۸۰	۰.۰۱۶	استانداردسازی اطلاعات و خدمات	۱۶	۰.۰۷۵	۰.۵۱۵	۰.۲۳
۲۷	دولت‌محوری	۰.۱۸	۰.۴۴۱	۰.۰۸۱	نظارت بر دستگاه‌های اجرایی	۱۲	۰.۰۲۷	۰.۴۶۷	۱.۹۹
۷	توسعه اجتماعی	۲.۰۰	۵.۹۹۹	۰.۰۲۳	کیفیت دسترسی به داده‌ها و اطلاعات	۷	۰.۰۳۰	۱.۵۴۴	۱.۰۱
۲۴	مدیریت اقتصادی	۰.۲۲	۰.۲۰۳	۰.۰۳۲	کارآمدی دستگاه‌های دولتی	۱۱	۰.۳۰	۱.۵۴۴	۱.۸۳
۲۵	تساوی در برابر قانون	۰.۲۹	۱.۰۵۱	۰.۱۲۴	دسترسی به خدمات دولتی	۷	۰.۳۰	۱.۵۴۴	۱.۵۲
۴	رضایت عمومی	۰.۶۹	۰.۶۱۹	۰.۰۲۵	همکاری و کسب‌وکار	۳	۰.۳۷	۰.۴۶۷	۰.۵۰

1- Durbin-Watson

۲	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۰.۵۱	سازمان‌های وابسته به عام	۲	۰.۰۰۷	۱.۹۵۸	۰.۹۱	برابری
۲	۰.۰۵۱	۰.۸۵۶	۱.۰۰	تدارکات سریع‌تر، کم‌هزینه‌تر و مطمئن‌تر	۹	۰.۰۳۶	۰.۲۶۶	۰.۹۵	کارایی و اثربخشی
۴	۰.۰۳۰	۱.۵۴۴	۰.۵	سادگی نقل و انتقال پول و مدیریت صحیح منابع مالی	۳	۰.۰۷۳	۱.۸۵۱	۰.۶۷	دیدگاه استراتژیک
۴	۰.۰۳۷	۰.۴۶۷	۱.۰۰	آسانی ارتباطات میان دست‌اندرکاران دادوستد در بخش دولتی و خصوصی	۱۱	۰.۱۴۹	۰.۸۳۶	۰.۱۹	نتیجه‌گرایی
۴	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۱.۰۲	بستر مناسب برای تجارت الکترونیک	۳۱	۰.۱۷۹	۰.۵۳۷	۰.۰۷	اثربخشی نقش‌ها و وظایف
۲	۰.۰۵۱	۰.۸۵۶	۰.۵	توزیع مناسب خدمات دولتی	۱۷	۰.۱۶۳	۰.۶۹۱	۰.۱۲	ارتقای ارزش‌ها
۴	۰.۰۵۲	۲.۶۵۹	۰.۶۹	تمرکز خدمات دولتی بر رفع نیازهای شهروندان	۱۲	۰.۱۵۳	۰.۸۰۳	۰.۱۷	ثبات سیاسی و دوری از خشونت
۲	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۱.۰۲	عرضه خدمات مستقیم و بی‌واسطه به شهروندان	۵	۰.۱۰۴	۱.۲۸۲	۰.۴	اثربخشی دولت
۲	۰.۰۵۲	۲.۶۵۹	۱.۰۰	هزینه‌های پایین خدمات دولتی برای شهروندان	۷	۰.۱۲۴	۱.۰۵۱	۰.۲۹	کیفیت نظم‌دهنده
۴	۰.۰۱۶	۰.۸۵۸	۱.۰۰	سرعت عرضه خدمات دولتی	۸	۰.۰۴۰	۰.۳۲۰	۰.۲۷	تساوی افراد در برابر قانون
۳	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۱.۰۰	شفافیت در بدنه دولت	۴	۰.۰۳۳	۰.۵۶۴	۰.۵۲	کنترل فساد
۲	۰.۰۲۳	۰.۹۹۹	۲.۰۰	تقویت پایه‌های دموکراسی	۹	۰.۰۳۹	۰.۳۴۹	۰.۳۱	ابزارهای مشارکت مستقیم یا غیرمستقیم
۲	۰.۰۴۲	۱.۰۷۰	۰.۶۵	اصلاح بوروکراسی اداری و دولتی	۲	۰.۰۳۷	۰.۲۱۸	۰.۲	مسئولیت‌پذیری
۲	۰.۰۲۳	۰.۹۹۹	۲.۰۰	افزایش میزان آگاهی و دانش کارمندان	۲	۰.۰۴۱	۰.۲۹۷	۰.۲۵	توافق و رضایت
۲	۰.۰۵۲	۲.۶۵۹	۱.۰۰	افزایش اطلاعات درباره مسائل اجتماعی، فرهنگی و سیاسی	۳	۰.۰۲۷	۰.۴۶۷	۰.۵۲	اجماع‌گرایی
۲	۰.۱۵۴	۰.۲۱۵	۲.۰۰	بالا بردن امنیت فن‌آوری اطلاعات	۲	۰.۱۴۸	۰.۲۱۷	۲.۰۰	قانون‌گرایی

۸	۰.۰۴۰	۰.۳۲۰	۰.۲۷	افزایش سطح نوآوری بخش‌های مختلف جامعه با محوریت فن‌آوری اطلاعات	۴	۰.۰۳۳	۰.۵۶۴	۰.۵۲	توجه و واکنش
۷	۰.۱۲۴	۱.۰۵۱	۰.۲۹	استقرار محیط بازار رقابتی برای ارائه‌کنندگان خدمات	۹	۰.۳۰	۱.۵۴۴	۰.۵۲	حق اظهارنظر
۳	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۱.۰۰	توجه به ابعاد انسانی، فنی و قانونی خدمات الکترونیکی	۳	۰.۰۲۷	۰.۴۶۷	۰.۵۲	اثربخشی دولت
۹	۰.۳۰	۱.۵۴۴	۰.۵۲	تمرکز روی ارائه مؤثر و کارآمد خدمات از سوی دولت به مردم	۳	۰.۰۹۰	۱.۴۸۹	۱.۰۰	کیفیت قوانین و مقررات

نتایج به دست آمده از رگرسیون خطی ساده حاکی از آن است که از میان کل متغیرها، نخست متغیر پاسخگویی مؤثرترین متغیر بر حکمرانی خوب است و سپس به ترتیب متغیرهای شفافیت، نظارت بر دستگاه‌های دولتی، کارآمدی دستگاه‌های دولتی و دسترسی به خدمات دولتی بیشترین تأثیر را بر حکمرانی خوب دارد.

تحلیل رگرسیون چندمتغیره

در رگرسیون چند متغیره از روش گام‌به‌گام برای ورود کلیه متغیرهای مستقل برای تبیین مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب استفاده شده است. مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱.۹۹ است که نشان می‌دهد باقیمانده‌ها با هم همبستگی ندارند و از هم مستقل‌اند.

جدول ۹- مدل رگرسیونی گام‌به‌گام متغیرهای مستقل برای تبیین مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای

شاخص‌های حکمرانی خوب

مدل	ضریب همبستگی R	ضریب تعیین (R Square)	مقدار آزمون F	مقدار آزمون T	سطح معناداری	مقدار ثابت
گام‌به‌گام	۰.۳۷۲	۰.۱۳۸	۳۷.۲۲۴	۲.۶۳۴	۰.۰۰۰	۱.۹۵۵

با توجه به جدول فوق، ضریب همبستگی مدل رگرسیون گام‌به‌گام متغیرهای مورد بررسی برای تبیین مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب برابر با ۰.۳۷۲ است. مقدار F دلالت بر آن دارد که مدل رگرسیونی پژوهش، مدل مناسبی برای تبیین متغیر وابسته (حکمرانی خوب) است. همچنین میزان مقدار ثابت نشان می‌دهد که اگر تأثیر متغیرهای مستقل کنترل شود، مقدار پایه مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی

خوب برابر با ۱.۹۵۵ است.

لازم به ذکر است متغیر پاسخگویی اولین متغیری بود که وارد مدل شده است و بیشترین رابطه را با حکمرانی خوب دارد. مقدار t و سطح معناداری نشان‌دهنده اهمیت نسبی حضور هر متغیر در مدل است. بدین ترتیب که اگر قدر مطلق مقدار t بیشتر از ۲.۶۳۴ باشد، سطح خطای آن کوچک‌تر از ۰.۰۱ خواهد بود. در نتیجه متغیر مورد نظر تأثیر آماری معنی‌داری در تبیین تغییرات متغیر وابسته دارد. بر این اساس، متغیرهایی که وارد مدل شده‌اند تأثیر معنی‌داری در تبیین حکمرانی خوب دارند و تأثیرات متغیرهای دیگر تقریباً ثابت است.

فساد اداری، به‌طور مستقیم بر کارآیی نظام اداری، مشروعیت نظام سیاسی و مطلوبیت نظام فرهنگی و اجتماعی اثرات نابهنجاری می‌گذارد که مهم‌ترین دلیل اشاعه آن، نبود ساختارهای روشن و شفاف پاسخگویی در بخش عمومی است. استقرار دولت الکترونیک منجر به شکل‌گیری شفافیت در اطلاعات و عملکرد دولت و شفافیت در ساختار اداری می‌شود. شفافیت نیز منجر به افزایش ظرفیت نظارت‌پذیری می‌شود و قابلیت نظارت‌پذیری را از طریق ثبت الکترونیکی تمامی اطلاعات و اقدامات کارکنان دولت، افزایش می‌دهد.

افزایش نظارت‌پذیری نیز منجر به سهولت در کنترل فساد شده و توان دستگاه‌های نظارتی را برای مقابله با فساد افزایش می‌دهد. مهم‌ترین و کارآمدترین ابزار شفاف‌سازی، بزرگ‌ترین دستاورد عصر حاضر، فناوری اطلاعات و ارتباطات و دولت الکترونیک است که استفاده از قابلیت‌های ویژه و سیستم‌های نظارتی آن و نقش مؤثر و بنیادین آن در ایجاد شفافیت که عنصر اساسی مبارزه با فساد اداری است، انقلابی عظیم در عرصه مبارزه با فساد به پا کرده است. دولت الکترونیک، امکانات گسترده‌ای را برای عینیت یافتن آرمان‌های حکمرانی خوب فراهم می‌کند و با به‌کارگیری فن‌آوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی به بهبود فرآیندهای ارائه خدمات در بخش عمومی، تسریع ارائه خدمات به شهروندان، پاسخگوتر شدن مأموران دولتی، شفاف شدن اطلاعات، کاهش فاصله میان مردم و دولتمردان، مشارکت اثربخش شهروندان و اعضای جامعه مدنی در فرآیند تصمیم‌گیری عمومی، گسترش عدالت اجتماعی از طریق فرصت‌های برابر افراد برای دسترسی به اطلاعات و... کمک شایانی می‌کند؛ بنابراین حکومت‌ها چنانچه بخواهند در مسیر تحقق حکمرانی خوب و کارآمد گام بردارند، می‌باید خود را به ابزار راه‌گشا و کارآمدی همچون دولت الکترونیک مجهز نمایند.

فن آوری اطلاعات می‌تواند به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های مهم در کاهش فساد و افزایش شفاف‌سازی فعالیت‌های دولتی باشد و در قالب دولت الکترونیک احتمال پیدا کردن خطا را به‌وسیله نگهداری جزئیات داده‌های تراکنش شده و امکان دنبال کردن فعالیت و کشف فساد حاصل از فعالیت‌های نادرست را فراهم می‌کند. در پیاده‌سازی دولت الکترونیک استفاده از سیستم‌های ردگیری فعالیت‌ها باعث ایجاد شفاف‌سازی و جلب اعتماد مردم شده و از بروز فساد اداری و رشوه‌خواری جلوگیری می‌نماید.

۵- نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر در دو بخش مورد بررسی قرار می‌گیرند. در بخش ساختاری مقالات، مشخصات عمومی مقالات مطالعه شده در حوزه ساختار فضایی ساختمان‌های بلند مسکونی مورد بررسی قرار گرفت و مشخص گردید که از بین ۵۲ مقاله موردمطالعه، ۴۹ مقاله مربوط به پنج سال اخیر بوده که خود نشان‌دهنده افزایش توجه کارشناسان در مورد این موضوع بوده است. ۴۱ درصد مطالعات به روش پیمایش بوده و از بین رویکردهای تجربی، بیشترین رویکردی که مورداستفاده قرار گرفته، استفاده از تحلیل رگرسیون و از بین رویکردهای تئوری، بیشترین رویکردی که مورداستفاده قرار گرفته رویکرد سناریونویسی بوده است.

در بخش تحلیل محتوایی مقاله به‌وسیله آزمون ناهمگنی مشخص گردید که به میزان 99 درصد از نظر آماری معنادار است که بیانگر سنجش متغیرهای بیشتر در گذر زمان است و در بخش سوگیری با فاصله اطمینان 95 درصد، متقارن بودن و عدم سوگیری مطالعات را نشان می‌دهد. با توجه به رگرسیون گام‌به‌گام هر کدام از متغیرها مشخص گردید که به ترتیب متغیر پاسخگویی با واریانس ۲۰۲۱ و شفافیت با واریانس ۲۰۰۲ بیشترین تأثیر را در حوزه ساختار فضایی ساختمان‌های بلندمرتبه مسکونی دارا می‌باشند. در رگرسیون چند متغیره، مقدار آماره دوربین واتسون برابر با ۱۰۹۹ است که نشان می‌دهد باقیمانده‌ها با هم همبستگی ندارند؛ بر این اساس، متغیرهایی که وارد مدل شده‌اند، تأثیر معنی‌داری در تبیین مطالعات دولت الکترونیک در ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب دارند و تأثیرات متغیرهای دیگر تقریباً ثابت است.

دولت الکترونیک فرصت‌های بسیاری برای کمک به ارتقای شاخص‌های حکمرانی خوب فراهم می‌کند و کشورهایی که می‌خواهند در زمینه حکمرانی خوب، به موفقیت دست یابند، باید مجهز به سلاحی همچون دولت الکترونیک باشند. ایران نیز از این امر مستثنا نیست؛

به عبارت دیگر می‌توان گفت، دولت الکترونیک برای ما یک نیاز است نه یک انتخاب. در عصر حاضر که فن‌آوری‌های نوین اطلاعاتی و ارتباطی همه شئون زندگی بشر را تحت سیطره خود قرار داده‌اند، استقرار دولت الکترونیکی یک ضرورت است و عقب ماندن از این عرصه، نه تنها فرصت‌های زیادی را از ما خواهد گرفت، بلکه مضرات زیادی نیز با خود به همراه خواهد داشت. دولت الکترونیک بسیاری از هزینه‌های غیرضروری دولتی را کاهش داده و منجر به ارائه خدمات به صورتی آسان‌تر و سریع‌تر خواهد شد و نتیجه نهایی آن، ارتقای کیفیت تحقق دموکراسی است؛ زیرا منجر به افزایش میزان مشارکت شهروندان در امور و تصمیم‌گیری‌های دولتی می‌شود و این مشارکت فعال، رضایتمندی شهروندان از دولت را به همراه خواهد داشت. اجرای پروژه دولت الکترونیکی در ایران، منجر به ایجاد شفافیت در اطلاعات و برون‌رفت از فضای ابهام‌آلود ساختار اداری می‌شود. شفافیت نیز منجر به افزایش نظارت‌پذیری شده و به مستندسازی اطلاعات کمک می‌کند؛ از این رو به دلیل این که تمامی اطلاعات و فعالیت‌های انجام‌شده کارکنان دولت، به صورت الکترونیکی و با قابلیت دسترسی بالا در سامانه‌ها ثبت می‌شوند، امکان بازرسی و نظارت به صورت چشم‌گیری افزایش بالا رفته و می‌توان از این طریق به کاهش فساد اداری کمک کرده و با فساد مبارزه کرد.

گرچه یافته‌های پژوهش حاضر ادعای کلی در پژوهش را مبنی بر تأثیر مطلوب دولت الکترونیک در ارتقاء شاخص‌های حکمرانی خوب به واسطه شکل‌گیری نوع جدیدی از معماری دولت، در ایران را تأیید می‌کنند، اما بیانگر این نیستند که در حال حاضر، دولت الکترونیک در کشور با فراهم کردن امکان دسترسی مردم به اطلاعات، جلوگیری از سندسازی و ایجاد شفافیت در عملکردهای دولت، منجر به بهبود شاخص‌های حکمرانی خوب به طرز مطلوبی شده است، بلکه رسیدن به این مهم منوط به تحقق دولت الکترونیک به شیوه‌ای عاری از نقص است و این امر خود مستلزم گذر زمان است؛ بنابراین می‌توان این گونه گفت که اثبات کامل فرضیات پژوهش حاضر، نیازمند پیاده‌سازی دولت الکترونیک در سطح مطلوبی در کشور است.

منابع

- ابراهیم‌پور، حبیب؛ فتوره‌چی، زهرا؛ نعمتی، ولی؛ حمزه‌ای، نسرين (۱۳۹۹). تحلیل نقش تعدیلگر حکمرانی خوب در رابطه بین جهانی‌شدن و رشد اقتصادی در کشورهای درحال توسعه، مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، ۱۰(۳۶): ۴۱-۶۹.
- ابراهیمی، مجتبی؛ شریفی طراز‌کوهی، حسین؛ باقرزاده، احد (۱۳۹۹). نقش و کارکرد دولت الکترونیک در احقاق حقوق شهروندی، اخلاق زیستی، ۱۰(۳۵): ۱-۱۸.
- ابوالفتحی، هادی؛ پورکیانی، مسعود؛ درخشان، مژگان؛ فاتحی‌راد، نوید (۱۳۹۹). ارائه الگوی دولت کارآفرین و حکمرانی خوب و راهبردهای پیاده‌سازی آن در دولت جمهوری اسلامی ایران، خط‌مشی‌گذاری عمومی در مدیریت، ۱۲(۴۲): ۱۷۵-۱۹۲.
- ابوالقاسمی، سیدرحیم؛ قبادی، خسرو (۱۳۹۷). تبیین تئوریک جایگاه جامعه مدنی در الگوی حکمرانی خوب، پژوهش سیاست‌نظری، شماره ۲۹: ۲۳۳-۲۵۹.
- آریابد، آیدا؛ مقدسی، رضا؛ زراعت‌کیش، یعقوب (۱۳۹۹). مطالعه ارتباط حکمرانی خوب با تولید و بهره‌وری کل عوامل در گروهی از کشورهای درحال توسعه و OECD، تحقیقات اقتصاد کشاورزی، ۱۲(۳): ۲۸۹-۳۱۸.
- بحرینی، الهام؛ میریوسفی، سیدجلیل؛ بیگلری، نسرين (۱۳۹۹). بررسی نقش ابعاد حکمرانی خوب در تبیین توسعه منابع انسانی ادارات ورزش و جوانان، مدیریت ورزشی، ۱۳(۲): ۶۵۹-۶۸۶.
- بیک‌زاده، جعفر؛ جلیلی‌نژاد، قاسم (۱۴۰۰). آسیب‌شناسی حکمرانی دیجیتال در دولت الکترونیک، نخبگان علوم و مهندسی، ۶(۶): ۷-۳۳.
- بهبودی، محمدرضا؛ احمدی کهن‌علی، رضا؛ قاسمی، آرزو (۱۳۹۸). شناسایی موانع موفقیت کامل برنامه توسعه دولت الکترونیک از دید مسئولان و شهروندان و ارائه راهکارهایی برای موفقیت در آن (مطالعه کیفی در استان هرمزگان)، سیاست‌نامه علم و فن‌آوری، ۹(۱): ۴۵-۵۸.
- توکلی، غلامرضا؛ بابایی، سحر؛ سجادیه، علیرضا (۱۳۹۹). تبیین و تحلیل شاخص‌های حکمرانی خوب در ودجا، مدیریت و پژوهش‌های دفاعی، ۱۹(۸۷): ۷۳-۱۰۲.
- حاجیلو، محمد؛ محمدی، نبی‌الله؛ درودی، هما؛ منصوری، علی (۱۴۰۰). تدوین الگوی

توسعه منابع انسانی آموزش محور مبتنی بر حکمرانی خوب در دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور (مطالعه کیفی)، راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، ۱۴(۴): ۱۶۱-۱۷۱.

- حاجیلو، محمد؛ محمدی، نبی‌الله؛ درودی، هما؛ منصوری، علی (۱۴۰۰). طراحی و اعتبار یابی الگوی توسعه منابع انسانی مبتنی بر حکمرانی خوب در دانشگاه‌های علوم پزشکی تابعه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، توسعه آموزش در علوم پزشکی، ۱۴(۴۲): ۹-۲۳.

- خان‌محمدی، هادی؛ رئیسی وانایی، ایمان؛ ملک‌محمدی، سحر (۱۳۹۷). ساخت نگاشت روابط شبکه‌ای آسیب‌های راهبردی توسعه دولت الکترونیکی در ایران، مطالعات مدیریت کسب و کار هوشمند، ۷(۲۶): ۱۰۱-۱۳۶.

- دقتی، عادل؛ یعقوبی، نورمحمد؛ کمالیان، امین‌رضا؛ دهقانی، مسعود (۱۳۹۹). طراحی الگوی استقرار و توسعه حکمرانی خوب الکترونیک با استفاده از رویکرد فراترکیب، پژوهش‌های مدیریت در ایران، ۲۴(۲): ۱-۳۴.

زرشگی، محمد (۱۳۹۹). تأملی در مفهوم و جایگاه دولت الکترونیک و ارتباط سنجی آن با وضعیت محیط‌زیست تهران، راهبرد اجتماعی-فرهنگی، ۹(۳۴): ۱۴۳-۱۶۹.

- سالاریه، نورا؛ دانایی‌فرد، حسن؛ رهنورد، فرج‌الله؛ رجب‌زاده، علی (۱۳۹۸). طراحی شاخص اندازه‌گیری کیفیت مدیریت منابع انسانی بر اساس رویکرد حکمرانی خوب در بخش دولتی ایران، مدیریت سازمان‌های دولتی، مدیریت سازمان‌های دولتی، ۸(۲): ۵۵-۶۶.

- ساوری، اکبر؛ رحمتی‌فر، سمانه؛ زر نشان، شهرام (۱۴۰۰). همسنجی مؤلفه‌های دموکراسی با شاخص‌های حکمرانی خوب در پرتو حقوق بین‌الملل، پژوهش سیاست نظری، ۳۰: ۵۷-۷۴.

- شریفی، حسین؛ جوادی، محمدحسین؛ حاجی‌پور، مرضیه (۱۳۹۲). بررسی نقش فن‌آوری اطلاعات در کاهش فساد اداری از طریق افزایش شفافیت اطلاعات، بهبود پاسخگویی و ارتقا اعتماد و درستی، علوم و فن‌آوری اطلاعات ایران، دوره ۲۸، شماره ۳.

- شفیعی‌مقدم، صمد؛ قربانی شیخ‌نشین، ارسلان؛ فروزش، روح‌الله؛ مرتضوی‌اصل، سیدخدایار (۱۳۹۹). تدوین استراتژی‌هایی برای دیوان محاسبات کشور در راستای تحقق شاخص‌های حکمرانی خوب، دانش حسابرسی، ۲۱(۸۲): ۳۲۲-۳۴۸.

- صادق، نسترن؛ سجادی، سیده عبدالله؛ عقیلی، سیدوحید (۱۳۹۲). نقش استقرار دولت الکترونیک بر اثربخشی شرکت‌های بیمه (مورد مطالعه شرکت سهامی بیمه ایران)، مطالعه مدیریت شهری، سال ۵، شماره ۱۶: ۸۷-۱۰۰.
- صادقی مقدم، عادل؛ اشرف گنجوی، فریده؛ تجاری، فرشاد (۱۳۹۹). الگوی همبستگی دولت الکترونیک و چابکی سازمانی با نقش میانجی مسئولیت‌پذیری اجتماعی در کارکنان وزارت ورزش و جوانان، مدیریت ارتقای سلامت، ۱۰(۱): ۹۲-۱۰۲.
- صادقی مکی، محمدتقی؛ هادی پیکانی، مهربان؛ جوانمرد، حبیب‌الله (۱۳۹۸). ارائه مدل رضایتمندی شهروندان از دولت الکترونیک به منظور بهبود اعتماد عمومی، مدیریت منابع در نیروی انتظامی، ۱۷(۱): ۸۳-۱۱۲.
- علیخانی، صادق؛ اسلامی، رضا؛ نیاورانی، صابر (۱۳۹۸). ظرفیت‌های قانون اساسی ایران در افزایش مشارکت شهروندان در پرتو راهبردهای حکمرانی خوب، تحقیقات حقوق خصوصی و کیفری، ۴: ۱۱-۳۱.
- کاظمی، حیدر؛ رحمانی، بیژن (۱۳۹۶). ارزیابی حکمرانی خوب شهری برای شهرهای ایران مطالعه موردی: شهر اهواز، آمایش محیط، ۴۸: ۹۰-۱۰۸.
- قاسمی، ابوالفضل؛ قزلسغلی، محمدتقی؛ مسلمی مهنی، یوسف (۱۳۹۸). حکمرانی خوب شهری به منزله مرجعیت سیاست‌گذاری شهری؛ تحلیل محتوای برنامه پنجم و ششم توسعه جمهوری اسلامی ایران، مجلس راهبرد، ۲۷(۱۰۱): ۱۹۵-۲۲۱.
- قربانیان، ماریا؛ قهرمانی، محمد؛ ابوالقاسمی، محمود (۱۳۹۹). شناسایی مؤلفه‌های حکمرانی خوب در نظام آموزش عالی ایران، اندیشه‌های نوین تربیتی، ۱۷(۱): ۵۳-۸۲.
- قلی‌پورسوته، رحمت‌الله؛ منوریان، عباس؛ الهیاری‌دوین، ملیحه (۱۳۹۸). طراحی مدل دولت الکترونیک در چارچوب اخلاقی حکمرانی خوب، اخلاق در علوم و فن‌آوری، ۱۴(۲): ۱۸۶-۱۸۹.
- قوچانی، فرخ؛ رضاییان، علی؛ قربانی‌زاده، وجه‌الله؛ حسینی، احمد (۱۳۹۷). بررسی توانمندی‌های نیروی انسانی مرتبط با بلوغ تعامل‌پذیری دولت الکترونیک، پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، ۱۰(۳): ۷۵-۱۰۰.
- مولایی، سوران؛ ایراندوست، منصور؛ احمدیان، جمیله؛ بهمنی، کامیار (۱۳۹۶). ارتباط

رهبری اخلاقی با حکمرانی خوب در سازمان‌های دولتی، فصلنامه اخلاق در علوم رفتاری، شماره ۴: ۱۳۹-۱۴۷.

- نوروژی، نور محمد (۱۴۰۰). بازخوانی حکمرانی خوب در پرتو چشم‌اندازهای ناهمسان: برنامه بهینه‌سازی سیاست‌گذاری عمومی، دستور کارگذار به دموکراسی یا راهبرد بازتولید هژمونی، دولت‌پژوهی، ۶(۲۵): ۷۳-۱۰۷.

- Adamy, A. & Rani, H. (2022). An evaluation of community satisfaction with the government's COVID-19 pandemic response in Aceh, Indonesia, *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 69, 1-11.
- Andersson, C., Hallin, A. & Ivory, C. (2022). Unpacking the digitalization of public services: Configuring work during automation in local government, *Government Information Quarterly*, 39, 1-10.
- Anginer, D., Demirguc-Kunt, A., Aziz Simsir, S. & Tepe, M. (2022). Is short-term debt a substitute for or complementary to good governance? *Borsa Istanbul Review* 22(2), 197-208.
- Brown, K., Ryan, N., Parker, R. (2000). New Models of Service Delivery in the Public Sector, the *International Journal of Public Sector Management*, Vol. 13, No. 3.
- Carcaba, A., Arrondo, R., Gonzalez, E. (2022). Does good local governance improve subjective well-being? *European research on management and business economics*, 28, 1-10.
- Carter, L., Yoon, V., Liu, D. (2022). Nalyzing e-government design science artifacts: A systematic literature review, *International Journal of Information Management*, 62, 1-13.
- Fini, R., Grimaldi, R., & Sobrero, M. (2009). Factors Fostering Academics to Start Up New Ventures: An Assessment of Italian Founders' incentives. *Journal of Technology Transfer*, 34(4), 380-402.
- Giessen, M., Bayerl, P.S. (2022). Designing for successful online engagement: Understanding technological frames of citizen and police users of community policing platforms, *Government Information Quarterly*, 39, 1-13.
- Grinin, L., Grinin, A., Korotayev, A. (2022). COVID-19 pandemic as a trigger for the acceleration of the cybernetic revolution, transition from e-government to e-state, and change in social relations, *Technological Forecasting & Social Change*, 175, 1-10.
- Haneef Malik, A., Isa, A. H. M., Jais, M., Rehman, A., Ali Khan, M. (2022). Financial stability of Asian Nations: Governance quality and financial inclusion, *Borsa Istanbul Review* 22(2), 377-387.
- Homer, J. (2022). Can Good Government Save Us? Extending a Climate-

- Population Model to Include Governance and Its Effects, *Systems*, 10(37), 1-11.
- Ibanescu, B. C., Carmen Pascariu, G. C., Alexandru Banica, A., Bejenaru, I. (2022). Smart city: A critical assessment of the concept and its implementation in Romanian urban strategies, *Journal of Urban Management*, 11, 246-255.
 - Kabanov, Y. (2022). Refining the UN E-participation Index: Introducing the deliberative assessment using the Varieties of Democracy data, *Government Information Quarterly*, 39, 1-15.
 - Kamsyah Bangun, R., Rahmanta, Lubis, S. N. (2022). Increasing Local Government E-Government Innovation in Achieve Good Government, *Budapest International Research and Critics Institute-Journal*, 5(2), 13298-13309.
 - Mahbub, T., Faisal Ahammad, M., Tarba, S. Y., Yusuf Mallick, S.M. (2022). Factors encouraging foreign direct investment (FDI) in the wind and solar energy sector in an emerging country, *Energy Strategy Reviews*, 41, 1-12.
 - Macia' Pérez, F., Vicente Berna Martínez, J., Lorenzo Fonseca, I. (2021). Strategic IT alignment Projects. Towards Good Governance, *Computer Standards & Interfaces*, 76, 1-19.
 - Millard, J. (2003). "E-Government Strategies: Best Practice Reports from the European from Line". Danish Technological Institute, Denmark.
 - Moon, M. J. (2002), "The Evolution of E-Government Among Municipalities: Rhetoric of Reality?", *Public Administration Review*, Vol. 62, No. 4.
 - Nofiantia, L., Susanti Suseno, N. (2014). Factors affecting implementation of good government governance (GGG) and their implications towards performance accountability, *International Conference on Accounting Studies*, 164, 98-105.
 - Ramon Saura, J., Ribeiro-Soriano, D., Palacios-Marqués, D. (2022). Assessing behavioral data science privacy issues in government artificial intelligence deployment, *Government Information Quarterly*, 1-17.
 - Rosenthal, R., & Dimatteo, M. R. (2001). Meta-Analysis: Recent Developments in Quantitative Methods for Literature Review. *Annual Review Psychology*, 52, 59-82.
 - Saylam, A., Yıldız, M. (2022). Conceptualizing citizen-to-citizen (C2C) interactions within the E-government domain, *Government Information Quarterly*, 39, 1-11.
 - Scupola, A., Mergel, I. (2022). Co-production in digital transformation of public administration and public value creation: The case of Denmark, *Government Information Quarterly*, 39, 1-11.
 - Styryn, E., Mossberger, K., Zhulin, A. (2022). Government as a platform: Intergovernmental participation for public services in the Russian Federation, *Government Information Quarterly*, 39, 1-10.

- Tejedero-Romero, F., Ferraz Esteves Araujo, J. F. F., Tejada, A., Ramírez, Y. (2022). E-government mechanisms to enhance the participation of citizens and society: Exploratory analysis through the dimension of municipalities, *Technology in Society*, 70, 1-14.
- Tosun, J., Howlett, M. (2021). Managing slow onset events related to climate change: the role of public bureaucracy, *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 50, 43-53.
- Uwizeyimana, D. E. (2022). Analyzing the importance of e-government in times of disruption: The case of public education in Rwanda during Covid-19 lockdown, *Evaluation and Program Planning*, 91, 1-8.
- Wescott, C. G. (2001). E-Government in the Asia-Pacific Region, *Asian Journal of Political Science*, vol. 9, No. 2
- Wilson, C., Mergel, I. (2022). Overcoming barriers to digital government: mapping the strategies of digital champions, *Government Information Quarterly*, 39, 1-13.
- Xiong, L., Wang, H., Wang, C. (2022). Predicting mobile government service continuance: A two-stage structural equation modeling-artificial neural network approach, *Government Information Quarterly*, 39-1-20.
- Zhao, Y., Liang, Y., Yao, C., Han, X. (2022). Key factors and generation mechanisms of open government data performance: A mixed methods study in the case of China, *Government Information Quarterly*, 39, 1-13.
- Zhao, S. (1991). Meta-Theory, Meta-Method, Meta-Data Analysis: What, Why, and How? *Sociological Perspectives*, 34, 377-390.